

**ВИРОБНИЧА
БЕЗПЕКА В
СИСТЕМІ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ЕКОНОМІЧНОЇ
БЕЗПЕКИ**

- **Виробнича безпека** — це здатність промислового комплексу країни гарантувати сталий економічний розвиток, ефективно реагувати на внутрішні й зовнішні загрози, забезпечувати стабільність і зростання виробництва, а також підтримувати належний рівень технологічного оновлення та продуктивності.
- Мета виробничої безпеки полягає у забезпеченні такого стану виробничої сфери країни, за якого досягається максимально ефективне використання наявних виробничих потужностей, їх модернізація, розширене відтворення, зростання рівня інноваційності виробництва та підвищення конкурентоспроможності національної економіки.

Основні характеристики виробничої безпеки:

- **Ефективне використання виробничих потужностей** (завантаження, модернізація, оновлення основних фондів);
- **Інноваційність виробництва** (впровадження нових технологій, підвищення технологічного рівня);
- **Конкурентоспроможність** (здатність виробляти продукцію, яка відповідає сучасним вимогам ринку);
- **Стійкість до загроз** (здатність протистояти ризикам, кризам, зовнішньому тиску);
- **Розширене відтворення** (збільшення виробничого потенціалу, розвиток інфраструктури).

Таким чином, виробнича безпека — це фундамент для економічної стабільності та розвитку держави, що забезпечує її незалежність, конкурентоспроможність і здатність до самовідновлення в умовах змінного середовища.

ОСНОВНІ ЗАКОНИ ТА НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АКТИ, ЯКИМИ КЕРУЄТЬСЯ ВИРОБНИЧА БЕЗПЕКА:

1. Закон України "Про охорону праці"

Визначає основні положення щодо реалізації права працівників на безпечні й здорові умови праці, встановлює обов'язки роботодавця щодо організації безпечних технологічних процесів, експлуатації обладнання, використання засобів захисту, навчання й інструктажу працівників.

2. Закон України "Про безпеку та здоров'я працівників на роботі"

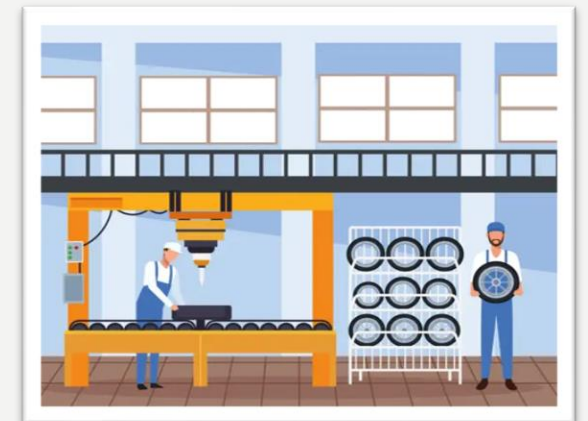
Регламентує сучасний підхід до управління виробничою безпекою, передбачає створення системи управління безпекою й здоров'ям працівників, визначає обов'язки роботодавця щодо впровадження профілактичних заходів, аналізу ризиків, інформування органів влади про обладнання підвищеної небезпеки.

3. Вимоги безпеки та захисту здоров'я під час використання виробничого обладнання

Затверджені наказом Мінсоцполітики, ці вимоги деталізують порядок експлуатації обладнання, обов'язковість сертифікації, наявність інструкцій, технічних регламентів, а також контроль за дотриманням стандартів безпеки на робочих місцях.

4. Нормативно-правові акти з охорони праці (НПАОП)

Це правила, норми, регламенти, положення, стандарти, інструкції, які є обов'язковими для виконання на підприємствах. Вони охоплюють вимоги до виробничого середовища, обладнання, технологічних процесів, засобів захисту, навчання персоналу, пожежної безпеки, санітарних норм тощо.

СТАН, ВИКЛИКИ ТА ЗАГРОЗИ ВИРОБНИЧІЙ БЕЗПЕЦІ ДЕРЖАВИ:

Стан виробничої безпеки держави в Україні залишається складним і характеризується низкою системних проблем, які загострилися в умовах воєнних дій, економічної нестабільності та технологічних змін. За останні роки спостерігається підвищення рівня виробничого травматизму та смертельних випадків на підприємствах. Основними травмонезбезпечними галузями залишаються добувна промисловість, будівництво, машинобудування. Близько третини працівників працюють у шкідливих або небезпечних умовах, понад 70% підприємств не відповідають санітарним нормам щодо опалення, вентиляції, освітлення. Значна частина працівників малого і середнього бізнесу працює неофіційно, що позбавляє їх соціального захисту та контролю за умовами праці. Також, багато підприємств експлуатують обладнання з вичерпаним ресурсом, що підвищує ризики аварій, травм і захворювань.

Основні виклики виробничій безпеці України у 2025 році включають:

1.Критичне скорочення промислового виробництва та деіндустріалізація економіки

Зменшення обсягів виробництва негативно впливає на стабільність і розвиток виробничої сфери, посилює ризики зниження конкурентоспроможності.

2.Зниження конкурентних позицій вітчизняних виробників

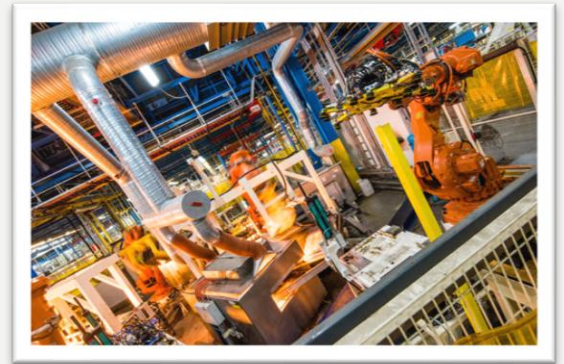
Посилення імпортої залежності, зростання частки низькотехнологічної та сировинної продукції у структурі виробництва, що погіршує технологічний рівень і інноваційність.

3.Втрата трудового потенціал

Інтенсивна міграція населення за кордон, значна частка внутрішньо переміщених осіб, втрати цивільного населення через бойові дії створюють дефіцит кваліфікованих кадрів.

4.Погіршення технічного стану виробничих об'єкті

Висока зношеність основних фондів, недостатність інвестицій у модернізацію та оновлення обладнання, що підвищує ризики аварій і травматизму.

Основні виклики виробничій безпеці України у 2025 році включають:

5. Військові ризики та воєнна агресія

Руйнування інфраструктури, нестабільність виробничих процесів, необхідність адаптації до умов воєнного часу.

6. Недостатність фінансування та ресурсів

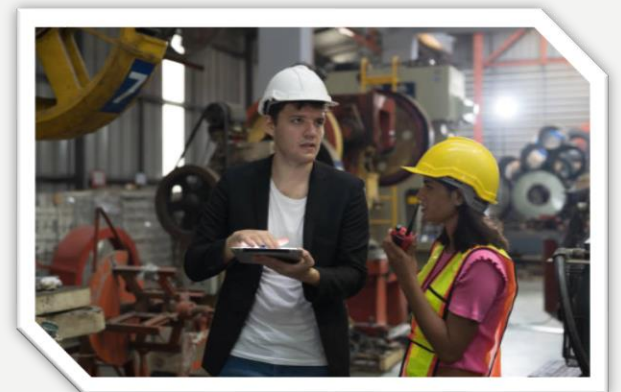
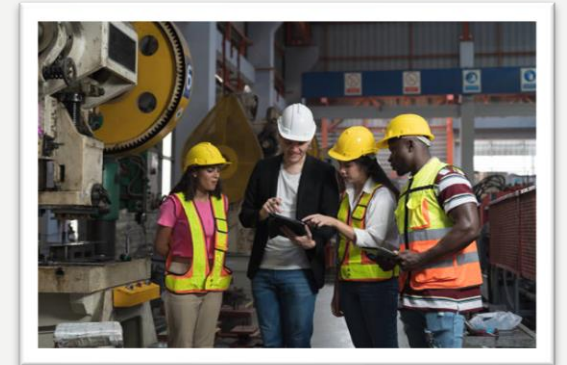
Критичне зниження обсягів кредитного фінансування основного капіталу, обігових коштів, інвестицій, що обмежує розвиток і безпеку виробництва.

7. Психологічні виклики та травматизм

Зростання виробничого травматизму, психологічні травми працівників через постійну загрозу життю, необхідність впровадження нових підходів до безпеки праці.

8. Технологічні виклики

Низький рівень впровадження новітніх технологій, недостатня інтеграція у глобальні виробничі ланцюги, що знижує адаптивність і конкурентоспроможність.

На основі аналізу сучасних джерел основні загрози виробничій безпеці України можна систематизувати так:

Деіндустріалізація економіки

- Тривале скорочення частки промисловості у ВВП.
- Втрата потенціалу виробництва технологічно складної продукції, особливо у наукомістких галузях (машинобудування, хімічна промисловість, виробництво зброї).
- Зниження обсягів металургійного виробництва через війну та руйнування промислових об'єктів.

Імпортозалежність

- Зростання частки імпорту у внутрішньому споживанні промислової продукції (у 2021 році — понад 53%).
- Особливо висока залежність у машинобудівній (94,4%), хімічній (77,3%) та нафтохімічній галузях.
- Посилення залежності внутрішнього ринку від імпорту загрожує втраті конкурентоспроможності національного виробництва.

Військова агресія та руйнування інфраструктури

- Цілеспрямоване руйнування Росією промислових об'єктів, особливо стратегічних і наукомістких.
- Втрата доступу до стратегічних ресурсів і корисних копалин.
- Порушення виробничих процесів, зниження обсягів виробництва.

Технічний стан і ресурсна база

- Висока зношеність основних фондів, застаріле обладнання.
- Недостатність інвестицій у модернізацію і оновлення виробництва.
- Низький рівень технологічності та впровадження новітніх технологій.

Економічні та ринкові фактори

- Низький рівень ефективної конкуренції, недостатня державна підтримка.
- Зростання витрат на імпорту сировину та матеріали, висока енерго- та матеріалоемність виробництва.
- Неefективне управління відходами, екологічні проблеми.

Інституційні та нормативні проблеми

- Відсутність ефективного контролю і координації у сфері захисту критичної інфраструктури.
- Законодавча неврегульованість, слабка система управління ризиками.

Кіберзагрози

- Зростання атак на критичну інфраструктуру, включно з енергетикою, транспортом, телекомунікаціями.
- Загрози у вигляді DDoS-атак, компрометації систем управління SCADA, шкідливого ПЗ.

ОЦІНКА РІВНЯ ВИРОБНИЧОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ:

Рівень виробничої безпеки України оцінюється як **незадовільний** і характеризується низкою негативних тенденцій, що впливають на здатність промислового комплексу забезпечувати стабільний розвиток і захист національних економічних інтересів.

Основні результати оцінки (за даними Стратегії економічної безпеки України до 2025 року):

- Середній рівень виробничої безпеки за період 2010–2019 років становив близько **53% від оптимального значення**, що свідчить про значні проблеми у виробничій сфері
- У 2019 — першому півріччі 2020 року рівень виробничої безпеки знизився до 56% та 51% відповідно, що пов'язано з несприятливою світовою кон'юктурою, ревальвацією гривні, зростанням витрат на імпорту сировину та матеріали, високою енерго- і матеріалоемністю виробництва, низьким рівнем технологічності
- Виробництво основних видів продукції, зокрема сталі, знизилося в 2025 році, що відображає падіння промислової активності під впливом зовнішніх і внутрішніх факторів
- Внаслідок збройної агресії РФ Україна втратила значну частку промислового потенціалу, основні фонди підприємств, доступ до стратегічних корисних копалин і людський капітал, що додатково погіршує виробничу безпеку
- Високий рівень зношеності основних фондів, низький рівень впровадження новітніх технологій і недостатність інвестицій у модернізацію — ключові проблеми виробничої безпеки

Високотехнологічне виробництво – це процес створення продуктів або інноваційних процесів з використанням наукових і технічних знань, що забезпечує значний внесок у науково-дослідні розробки, передові технології та наукоємну продукцію.

Інноваційна економіка (економіка знань) – економіка, в котрій більшу частину валового внутрішнього продукту (ВВП) забезпечено діяльністю з виробництва, обробки, зберігання і розповсюдження інформації і знань.

Стратегія розвитку високотехнологічних галузей до 2025 року,
схвалена Кабінету Міністрів України

Класифікація напрямів розвитку високих технологій

Відповідно до класифікації *Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР)* до високотехнологічних галузей віднесено:

1. «Галузь інформаційних технологій (ІТ): виробництво комп'ютерної, офісної техніки та створення програмного забезпечення»; у цю категорію також віднесено надання консалтингових послуг з цифрової трансформації бізнесу та підтримку інформаційно-комунікаційної інфраструктури (ІКТ інфраструктури), базуючись на сучасній бізнес-практиці,

2. «Аерокосмічна»,

3. «Фармацевтична»,

4. «Виробництво електроніки та телекомунікаційного обладнання»,

5. «Виробництво медичної, високоточної та оптичної техніки».

Основними високотехнологічними напрямками для України є:

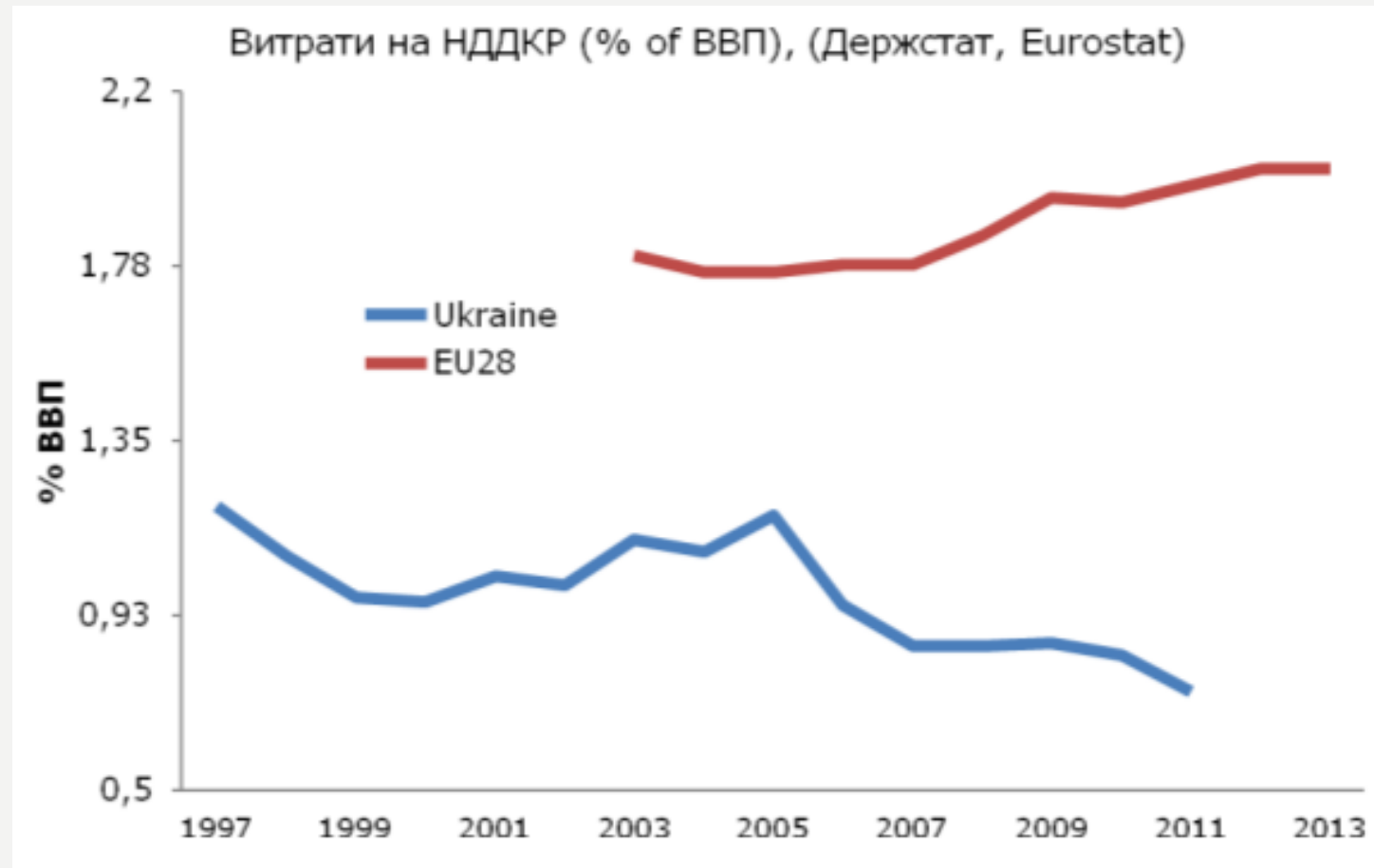
- розвиток інноваційної екосистеми;
- розвиток інформаційно-телекомунікаційних технологій (ІКТ);
- застосування ІКТ в АПК, енергетиці, транспорті та промисловості;
- високотехнологічне машинобудування;
- створення нових матеріалів;
- розвиток фармацевтичної та біоінженерної галузі;
- аерокосмічну галузь

Економіка України переважно орієнтована на виробництво традиційної індустріальної продукції з низькою валовою доданою вартістю, яка реалізується на насичених, безперспективних для подальшого розвитку ринках.

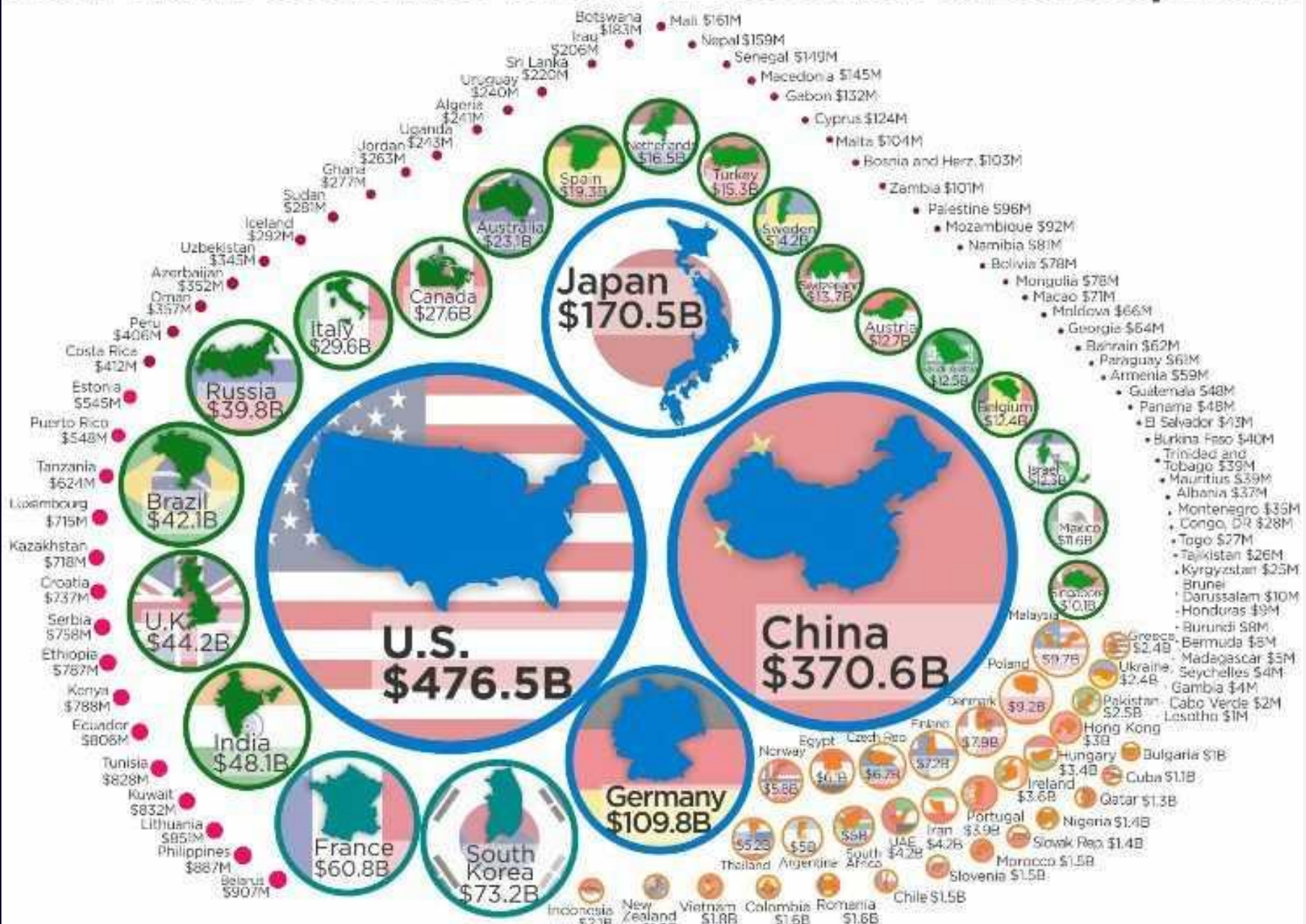
У 2022 р. дві третини товарного експорту становили товари гірничо-металургійного (ГМК) та агропромислового (АПК) комплексів. Зокрема, майже третину товарного експорту становили зернові та насіння.

Високотехнологічні галузі формують: **6 % ВВП** та **5,5 % експорту**.

Наукоємність ВВП (витрати на виконання наукових досліджень як частка від ВВП в Україні) складає **0,77%** (рис.1).

How Much Countries Invest in Research & Development

R&D Spending by Country (in PPP\$)

More than \$100B | \$50B - \$100B | \$10B - \$50B | \$1B - \$10B | \$500M - \$1B | \$100M - \$500M | Less than \$100M

Топ країн, які найбільше інвестують у дослідження та розробки

СТРАТЕГІЧНИЙ КУРС ТА МЕХАНІЗМ ЙОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ У СФЕРІ ВИРОБНИЧОЇ БЕЗПЕКИ:

Стратегічний курс у сфері виробничої безпеки України визначений у рамках **Стратегії економічної безпеки України на період до 2025 року**, затвердженої РНБО та введеної в дію указом Президента.

Основні напрями стратегічного курсу:

Пріоритетний розвиток промисловості та індустріалізація, що передбачає посилення конкурентоспроможності вітчизняної промислової продукції, модернізацію виробничих потужностей, впровадження інноваційних технологій

Забезпечення стійкості виробничої сфери до внутрішніх і зовнішніх викликів і загроз, зокрема воєнної агресії, економічних санкцій, технологічних ризиків

Гарантування економічної незалежності України через розвиток національного виробництва, збереження та нарощування виробничого потенціалу

Інтеграція у європейський економічний простір та розвиток взаємовигідної співпраці з іншими країнами, що сприяє підвищенню стандартів виробничої безпеки

Повоєнне відновлення України «вимушено» здійснюватиметься в нових територіальних, фінансових, матеріальних, гуманітарних умовах. Навіть за звільнення всієї території країни значна частина земель ще упродовж (принаймні) десятиліття не зможе бути задіяна в економічній діяльності (з-за зруйнованості і мінувань).

Втрата традиційних сировинних ресурсів, на яких будувалася вітчизняна економіка (вугілля, метали), внаслідок їх розграбування і знищення, означає, що країні потрібно формувати основи життєдіяльності у відповідності з викликами зеленого і цифрового переходів.

Завдання ускладнюватимуться тим, що чисельність жителів країни і працездатного населення у повоєнний період будуть відчутно меншими, ніж були у довоєнний, у т.ч. внаслідок гуманітарного відтоку за кордон і неповернення значних мас переселенців

SAFE (SUPPORT FOR AMMUNITION AND ARMAMENTS FOR EUROPE)

Уздовж усього східного флангу Євросоюзу - *єврокомісар з питань оборони і космосу Андрюс Кубілюс* - нам треба побудувати те, що ми називаємо "Східним щитом". І одним із найважливіших компонентів цього щита, безперечно, є те, що ми називаємо "Стіною дронів".

SAFE (Support for Ammunition and armaments for Europe) — новий фінансовий інструмент ЄС обсягом 150 мільярдів євро. Його мета — стимулювання спільного виробництва оборонної продукції в межах ЄС, зокрема боєприпасів, дронів та систем ППО.

Позики надаватимуться на довгострокових і вигідних умовах. Виробництво має базуватись щонайменше на 65% компонентів, що походять з ЄС, України або країн ЕЕА/ЕФТА. Також передбачена обмежена участь третіх країн за відповідними угодами, якщо це сприятиме обороноздатності Євросоюзу та підтримці України.

Україна готова до співпраці у сфері виробництва дронів, боєприпасів та ракет у межах ініціативи Європейського Союзу SAFE (Security Action for Europe).

ЄВРОКОМІСІЯ ІНВЕСТУЄ **910 МЛН ЄВРО** В МЕЖАХ ПРОГРАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ФОНДУ ОБОРОНИ (EDF) ДЛЯ СТВОРЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ОБОРОННОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ В ЄВРОПІ.

Передбачається, що інвестиції спрямують на усунення прогалин у спроможностях – таких як мобільність військ і захист від дронів. При цьому вперше до проєктів EDF зможуть долучатися й українські оборонні компанії.

Із загальної суми: понад 369 млн євро спрямують на 39 дослідницьких проєктів, а 539 млн – на 23 проєкти зі створення оборонних спроможностей. Тобто загалом йдеться про 62 проєкти.

Серед відібраних проєктів – **Small UAS з України**, який займається створенням новітніх аеросистем, керованих штучним інтелектом.

Інший проєкт – **ENGRTEII**, який об'єднує понад 45 організацій для розробки європейського вертолітного апарату нового покоління до 2030 року.

Крім того, є проєкт **EUROSWEEP**, який має створити єдину автономну систему для мінного розмінування в Європі.

Механізм реалізації стратегічного курсу включає:

- **Державне управління і координація** — міжвідомча взаємодія органів влади, зокрема РНБО, Міністерства економіки, Мінпромполітики, інших регуляторів, для формування єдиної політики виробничої безпеки;
- **Розробка та впровадження нормативно-правової бази** — оновлення стандартів, правил і норм, що регламентують безпечні умови праці, експлуатацію обладнання, технологічні процеси;
- **Моніторинг і оцінка стану виробничої безпеки** — постійний контроль за дотриманням стандартів, аналіз ризиків, оперативне реагування на загрози;
- **Інвестиції у модернізацію та інновації** — підтримка технологічного оновлення виробництва, впровадження сучасних систем управління безпекою, підвищення кваліфікації кадрів;
- **Забезпечення ресурсної бази** — фінансування заходів з охорони праці, закупівля сучасного обладнання, розвиток інфраструктури;
- **Підвищення культури безпеки на підприємствах** — навчання, інформаційна робота, формування відповідальності за дотримання норм безпеки.

ПОЛІТИКА «ЗРОБЛЕНО В УКРАЇНІ»

державна програма, започаткована Президентом України в лютому 2024 року з метою стимулювання внутрішнього виробництва, залучення інвестицій та розвитку української економіки. Вона включає підтримку українських виробників через офіси «Зроблено в Україні», програми розвитку бізнесу, інформаційні кампанії, а також запровадження спеціального маркування для товарів та національного кешбеку для покупців.

Складові політики «Зроблено в Україні»:

1. Підтримка мікро, малого та середнього бізнесу через офіси «Зроблено в Україні», через надання грантів на створення або розвиток власного бізнесу.
2. Інформаційна кампанія з підтримки українських виробників. Купувати українське означає давати роботу людям в Україні і підтримувати нашу економіку.

Програма «Доступні кредити 5-7-9%»

Наразі фокус програми сконцентровано на інвестиційних цілях. Крім того, вона дозволяє бізнесу та населенню відновлювати власні енергетичні спроможності. Сума пільгового кредиту — до 150 млн гривень, строк кредитування — до 10 років.

Грантова програма на розвиток переробних підприємств

Для переробних підприємств держава надає гранти на суму до 8 млн грн в розмірі до 50% вартості проєкту з розвитку переробки, а для підприємств звільнених територій чи виробників дронів — до 80%.

Грантова програма «Власна справа»

В рамках цієї програми підприємці можуть отримати гранти на відкриття чи розвиток власної справи за умови створення нових робочих місць. Кошти можуть бути використані, зокрема, на придбання обладнання, закупівлю сировини, оренду приміщення тощо.

Програма грантів для ветеранів та ветеранок, їхніх дружин і чоловіків

Ветерани та ветеранки, їхні дружини чи чоловіки можуть отримати грант до 1 млн грн чи до 500 тисяч відповідно на старт або розвиток бізнесу. Умови програми також передбачають створення нових робочих місць.

Програма доступного іпотечного кредитування «Оселя»

Програма передбачає надання пільгових кредитів для військовослужбовців та силовиків, медичних педагогічних та науково-педагогічних працівників під 3% річних. Для інших громадян, які не мають власного житла, або потребують покращання житлових умов – під 7%.

«ЗРОБЛЕНО В УКРАЇНІ»: НА ЖИТОМИРЩИНІ ЗАПУСТИЛИ НАЙБІЛЬШИЙ В УКРАЇНІ ЗАВОД З ПЕРЕРОБКИ ПРОМИСЛОВИХ КОНОПЕЛЬ

В індустріальному парку «Ма'Рижани» на Житомирщині запрацювало найбільше в Україні підприємство з первинної переробки промислових конопель. Компанія «Ма'Рижани Хемп Компані» відновила старий льонозавод і збудувала сучасне виробництво потужністю 14 000 тонн на рік. Завод виготовлятиме волокно для європейської текстильної промисловості та внутрішнього ринку.

Що вироблятиме завод?

- Довге волокно для текстилю та технічних тканин (експорт, з перспективою переробки всередині країни для української fashion-індустрії);
- Коротке волокно для паперу, нетканих матеріалів, ізоляції;
- Костриця — сировина для біопластику, будматеріалів, підстилок для тварин.

Такий інтегральний підхід дозволяє максимально ефективно використовувати вирощену сировину та випускати продукцію з високою доданою вартістю.

ДЯКУЮ ЗА УВАГУ!

На факультеті будуть організовані наукові тренінги для студентів, де вони навчатимуться аналізувати літературу та нормативні документи, визначати об'єкт та предмет дослідження, формулювати мету та завдання, застосовувати аналітичний інструментарій, писати висновки ітд.

Бажаючих повідомити мене,
оберемо ВАМ напрям дослідження

ДЛЯ ІНДИВІДУАЛЬНОГО ЗАВДАННЯ

1. Розкрити сутність поняття (виробнича безпека, продовольча безпека...)

2. Висвітлити нормативне регулювання забезпечення обраного виду економічної безпеки

- Вітчизняні нормативні акти
- Європейські акти
- Стратегія, якою регламентується